

**Adaptacja ramowego programu nauki języka polskiego
dla potrzeb przygotowania „Programu nauczania języka polskiego jako drugiego
dla oddziałów przygotowawczych w szkołach podstawowych”**

1. Informacje wstępne

Adaptacja ramowego programu nauczania została opracowana jako podstawa do opracowania programu nauczania języka polskiego jako drugiego w oddziałach przygotowawczych w szkole podstawowej. Podstawą adaptacji jest obowiązujący „Ramowy program kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców”. Program ten, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej¹, jest podstawą do tworzenia programów kursów języka polskiego dla cudzoziemców, a także programów nauczania języka polskiego jako drugiego uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w polskich szkołach. Dokument ten nie został jednak przygotowany jako podstawa tworzenia programów, według których uczyć się będą dzieci i młodzież. Nie uwzględnia on także perspektywy szkolnej i specyficznych potrzeb językowych związanych z używaniem języka do zdobywania wiedzy i umiejętności w kontekście szkolnym i w odniesieniu do zadań wyznaczanych przez podstawę programową. Konieczne okazało się zatem przystosowanie ramowego programu do wyżej wskazanych potrzeb. Trzeba jednak koniecznie zaznaczyć, że prezentowana adaptacja ramowego programu nauki języka polskiego jako drugiego nie ma statusu dokumentu wskazywanego w rozporządzeniu jako podstawa tworzenia programów nauczania języka polskiego jako drugiego; nie jest zatem dokumentem, o którym mówi się w § 16.9 *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw*: „W oddziale przygotowawczym w ramach tygodniowego wymiaru godzin, o którym mowa w ust. 5, prowadzi się naukę języka polskiego według programu nauczania opracowanego na podstawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w wymiarze nie niższym niż 3 godziny tygodniowo”.

Prezentowana adaptacja jest zatem dokumentem o charakterze roboczym, próbą dostosowania obowiązującego dokumentu i stanowi propozycję, jest wsparciem, pozwalającym autorkom na stworzenie programu nauczania w sytuacji, gdy nie ma dokumentu o randze przypominającej podstawę programową do języka polskiego jako drugiego, na której można by się opierać tworząc program nauczania, który mógłby być stosowany w szkołach.

Konstruowanie programu nauczania języka polskiego jako drugiego wymaga wzięcia pod uwagę wielu czynników: stopień znajomości języka polskiego, dotychczasowe doświadczenie szkolne uczącego się, jego doświadczenie migracji, aktualny status społeczno-ekonomiczny.

¹ Dz. U. poz. 1655 oraz z 2019 r. poz. 685.

Niezwykle ważny jest także kontekst kulturowy, z którego pochodzi uczący się i to, z jakimi różnicami kulturowymi musi zmierzyć się w polskiej szkole i polskim społeczeństwie. Zauważenie wszystkich tych elementów pozwoli na lepszą edukację i integrację uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji.

Głównym założeniem niniejszego programu ramowego jest kształcenia takich kompetencji językowych oraz kulturowych, które pozwolą uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji na osiągnięcie sukcesu edukacyjnego, tak ważnego czynnika w kontekście inkluzywnej polityki społecznej.

Przygotowywane dla uczniów z doświadczeniem migracji zajęcia językowe i kulturowe powinny uwzględniać opanowanie przez nich przede wszystkim języka edukacji szkolnej. Język edukacji szkolnej to język, którym uczniowie posługują się w szkole do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności. Jest przedmiotem nauczania, a celem jego nauki jest rozwój kompetencji komunikacyjnej umożliwiającej funkcjonowanie w szkole i zwykłe codzienne porozumiewanie się. Jest on także środkiem pozwalającym na zdobywanie wiedzy przedmiotowej oraz narzędziem do samorealizacji. Konieczne jest także pokazywanie i wyjaśnianie uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji jak funkcjonuje system szkolny, w którym się znaleźli oraz zasady funkcjonowania w polskiej szkole.

Uczniowie i uczennice z doświadczeniem migracji, na zajęciach lekcyjnych z języka polskiego oferowanych w szkole powinni opanować repertuar komunikacyjny umożliwiającym im udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, a także wystarczający do funkcjonowania w życiu codziennym. Ten wymóg powinien dotyczyć zarówno zajęć w oddziałach przygotowawczych jak i dodatkowych zajęć języka polskiego (Rozporządzenie z dnia 31 sierpnia 2017, Dz. Ustaw Poz. 1655, § 17.1). Zajęcia z języka polskiego powinny także wyposażyć uczniów i uczennice w niezbędną wiedzę kulturową niezbędną do uczestniczenia w życiu szkoły, a także w życiu społecznym. Powinny wspierać ich integrację społeczną i ułatwiać naukę w polskim systemie edukacyjnym.

Ramowy program nauki języka polskiego dla osób z doświadczeniem migracji w szkole opracowano na podstawie następujących dokumentów:

- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców,
- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, na podstawie art. 165 ust. 16 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59 i 949),
- rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356),
- wybranych dokumentów europejskich dotyczących budowania programów do nauki języka obcego i drugiego ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z doświadczeniem migracji takich jak:
  - *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)* (CODN, 2015),
  - *Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment Companion volume with new descriptors* (COE, 2018),
  - *The language dimension for all subjects. A handbook for curriculum development and teacher training* (Beacco, et al., 2016),

- *Language skills for successful subject learning. CEFR-linked descriptors for mathematics and history/civics* (Moe et al., 2016),
- *Collated Representative Samples of Descriptors of Language Competences Developed for Young Learners. Resources for Educators* (Szabo, coll. 2018),
- polskich wersji *Europejskiego portfolio językowego*.

2. Cele kształcenia

Podstawowe cele kształcenia to:

- 1) wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia,
- 2) komunikowanie się w języku polskim w szkole i na zajęciach lekcyjnych a także w sytuacjach życia codziennego,
- 3) rozumienie tekstów znajdujących się w podręcznikach oraz w materiałach szkolnych,
- 4) poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji pochodzących z różnych źródeł,
- 5) wykorzystanie narzędzi informatycznych do rozwiązywania problemów,
- 6) rozwijanie umiejętności uczenia się,
- 7) rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem technik mediacyjnych,
- 8) praca w zespole i społeczna aktywność,
- 9) kształtowanie pozytywnej motywacji do nauki języka polskiego i poznawania kultury polskiej,
- 10) aktywny udział w życiu szkoły, środowiska lokalnego.
- 11) wspieranie umiejętności językowych w języku pierwszym,
- 12) wspieranie ucznia w budowaniu własnej tożsamości.

3. Sposoby osiągnięcia celów

Ze względu na charakter tego dokumentu, który stanowi tylko ramę do budowania bardziej szczegółowych programów i rozwiązań organizacyjno-dydaktycznych, sposoby osiągnięcia założonych celów opisane są tylko w sposób ogólny. Mogą być dowolnie modyfikowane w zależności od sytuacji i potrzeb uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji.

Ważne jest, aby zajęcia językowe konstruowane były ze świadomością tego, że uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji przygotowujemy do aktywnego uczestnictwa w zajęciach w szkole, zatem tematyka oraz zadania, jakie im proponujemy powinny być spójne z tym, czego doświadczają uczący się na innych zajęciach szkolnych. Preferowane jest podejście ukierunkowane na działanie, w którym „uczących się jak i użytkowników języka postrzega się przede wszystkim jako aktywne „jednostki społeczne”, czyli członków określonego społeczeństwa mających do wykonania pewne zadania (nie tylko językowe), uwarunkowane kontekstem środowiskowym i sytuacyjnym (...). Podejście to, „bierze pod uwagę zarówno potencjał poznawczy, emocjonalny i decyzyjny człowieka, jak i pełną gamę specyficznych dla niego i stosowanych przez niego w życiu społecznym umiejętności” (ESOKJ, 2013:20). W podejściu zorientowanym na działanie, szczególnie jeśli języka uczymy w kontekście uczenia osób z doświadczeniem migracji, ważne jest podejmowanie działań mediacyjnych: językowych, kulturowych, społecznych oraz pedagogicznych. Jednoczesny rozwój kompetencji językowych i interkulturowych jest kluczowy, dlatego kompetencje mediacyjne są tak ważne w procesie uczenia się języka dla edukacji szkolnej.

Teksty, z których korzysta się na zajęciach z języka polskiego jako obcego i drugiego powinny być różnorodne, podejmować tematykę związaną z codziennym życiem, ale także problematykę właściwą przedmiotom nauczania. Pamiętać trzeba, że te lekcje mają przygotować uczniów i uczennice do uczestnictwa w innych zajęciach szkolnych. Warto korzystać także z tekstów nagranych. Teksty na poziomie A powinny być łatwe w odsłuchu, bez rozpraszających uwagę szumów, natomiast teksty na poziomie B mogą już mieć dźwiękowe tło utrudniające rozumienie. Uczniowie uczący się języka polskiego, w trakcie nauki, powinni

osłuchać się z różnymi użytkownikami języka: kobietami, mężczyznami, dziećmi, w różnym wieku a także móc zaobserwować użycie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych.

Ponieważ grupy uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji są bardzo heterogeniczne, konieczne jest różnicowanie sposobów pracy i branie pod uwagę indywidualnych różnic i potrzeb. Inaczej będziemy pracować i innymi strategii używać w pracy uczniami młodszymi, innymi ze starszymi, innymi z grupami Słowian, innymi z grupami spoza słowiańskiego kręgu językowego, a jeszcze innych z uczniami z doświadczeniem uchodźstwa. Ważne jest, aby pamiętać o roli, jaką może pełnić nauczyciel języka polskiego jako obcego i drugiego – może stać się on konstruktorem mostu pomiędzy uprzednimi doświadczeniami ucznia, a tym co wydarza się aktualnie, może stać się łącznikiem między dwoma światami uczniów, a nierzadko staje się ważną figurą przywiązania, która staje się przewodnikiem po nowym, nieznanym świecie. Dlatego istotne jest, aby nauczyciel angażował się w żywe reakcje społeczne z uczniem/uczennicą z doświadczeniem migracji i miał gotowość do reagowania na sygnały jakie on/ona wysyła.

Ponieważ niniejszy ramowy program adresowany jest do osób pracujących w polskim systemie edukacyjnym, odwołujemy się w nim także do metod i technik, jakie sugerowane są przez autorów podstawy programowej. W związku z tym na zajęciach językowych powinno się zapewniać uczniom kontakt z książką, stwarzać warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z cyfrowego świata, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności i narzędzi na zajęciach do pracy nad tekstem, przetwarzania informacji i ich prezentacji. Metodą rekomendowaną przez autorów podstawy programowej, która powinna być często stosowana przez nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego w szkole, jest metoda projektu. Udział w pracach projektowych indywidualnych i grupowych rozwija kompetencje społeczne, uczy współpracy, samodzielności, planowania i odpowiedzialności.

W celu rozwijania kompetencji ogólnych (wiedzy, umiejętności praktycznych, umiejętności uczenia się), kompetencji językowych (lingwistycznych, socjolingwistycznych i pragmatycznych) oraz kompetencji kulturowych nauczyciel może proponować uczniom i uczennicom z doświadczeniem migracji różne działania językowe. Poniżej zawarto w tabeli propozycje tego, w jaki sposób można osiągać zamierzone cele. Lista ta zawiera tylko wybrane możliwości i nie wyczerpuje wszystkich sposobów osiągnięcia założonych celów. Propozycje ćwiczeń nie zostały ułożone według konkretnego klucza, nie są też uporządkowane według stopnia trudności. Nauczyciele korzystający z programu ramowego mogą znaleźć tu inspirację i dostosować zaproponowane działania do potrzeb i możliwości swoich uczniów i uczennic.

Tabela 1. *Propozycje ćwiczeń wspierających rozwijanie umiejętności językowych i kulturowych*

Słuchanie
<ul style="list-style-type: none">
- rozumienie wypowiedzi, objaśnień nauczyciela, innych uczniów
- rozumienie materiałów audio i wideo prezentowanych na lekcjach,
- rozumienie rozmów w klasie i w szkole a także poza nią, w odniesieniu do codziennych sytuacji,
- uczenie się strategii rozumienia ze słuchu.
Ćwiczenia przed słuchaniem <ul style="list-style-type: none">
- przedstawienie kontekstu, aby ułatwić rozumienie,
- poinformowanie na temat prędkości słuchanego tekstu oraz liczby zaplanowanych odsłuchów,
- zaproponowanie przeczytania lub wysłuchania skróconej/uproszczonej wersji tekstu,
- pokazanie uczniom ilustracji dotyczących tematu słuchanego testu,

- wprowadzenie słów kluczowych, istotnego słownictwa przed odsłuchem,
- rozmowa na temat poruszany w tekście,
- stawianie hipotez, rozmowa o ewentualnych różnicach, które mogą wynikać z innego kontekstu kulturowego (kraj przyjmujący versus kraj osiedlenia).

Ćwiczenia w trakcie słuchania

- wypełnienie testu wyboru (wielokrotnego, prawda/fałsz, z pytaniami otwartymi),
- rozpoznanie podstawowych informacji z wysłuchanego tekstu np. celu rozmowy, liczby rozmówców, tematu rozmowy, emocji rozmówców etc.,
- wybieranie ilustracji, informacji pasujących do wysłuchanego tekstu,
- układanie ilustracji w kolejności (praca indywidualna lub w grupie),
- wynotowanie istotnych informacji, zrobienie notatki,
- uzupełnianie ilustracji, tabeli, diagramu na podstawie wysłuchanego tekstu,
- wypełnianie formularza,
- zatrzymanie tekstu w trakcie słuchania i zachęcenie do odgadnięcia kolejnej odpowiedzi, dalszego ciągu,
- rysowanie schematu, wykresu,
- notowanie głównych punktów rozmowy, dyskusji,
- uzupełnianie tekstu z brakującymi słowami lub informacjami,
- układanie tekstu w kolejności,
- wykonywanie poleceń (np. zaznaczyć na mapie drogę),
- porównywanie wysłuchanego tekstu z transkrypcją i zaznaczanie różnic,
- w transkrypcji zaznaczanie brakujących wielkich liter, znaków interpunkcyjnych.

Ćwiczenia po słuchaniu

- odpowiadanie na pytania,
- proponowanie tytułu/innego tytułu tekstu,
- weryfikowanie usłyszanych informacji,
- przygotowywanie prezentacji,
- interpretowanie usłyszanych informacji,
- pisanie innego zakończenia historii,
- wyrażanie opinii na zaprezentowany temat,
- dyskutowanie problemu z innymi (w grupie, w parach),
- odwoływanie się do własnego doświadczenia kulturowego,
- ocenianie tekstu, wydarzenia lub działania osób,
- pisanie tekstu na podstawie odsłuchu: opowiadanie, streszczenie, sprawozdanie.

Czytanie

- głośne czytanie wyrazów, zdań, tekstu,
- rozumienie tekstów w podręcznikach szkolnych i materiałach dydaktycznych,
- rozumienie informacji szkolnych np. zawiadomienia o zmianie godziny wycieczki, o godzinach pracy biblioteki i inne,
- rozumienie korespondencji tradycyjnej, mailowej, esemesowej
- rozumienie poleceń z podręcznika i innych materiałów dydaktycznych,
- uczenie się strategii czytania tekstu, poszukiwania informacji w tekście,
- czytanie dla przyjemności (literatura kraju pochodzenia i literatura polska).

Ćwiczenia przed czytaniem

- czytanie tekstu na ten sam temat w języku pierwszym uczącego się (L1),
- stawianie hipotez przed przeczytaniem tekstu na podstawie ilustracji, tytułu lub na podstawie słów kluczowych,

- analiza wykresów, diagramów towarzyszących tekstowi,
- doprecyzowanie kontekstu,
- dyskusja dotycząca tematu tekstu,
- czytanie skróconej, uproszczonej wersji tekstu,
- słuchanie tekstu, który będzie czytany,

Ćwiczenia w trakcie czytania

- odgadywanie znaczenia słów, wyrażeń, fragmentów tekstu,
- testy wyboru (prawda/fałsz, wybór wielokrotny, odpowiedź na pytania otwarte),
- poszukiwanie w tekście odpowiedzi na pytania,
- rozpoznawanie rodzaju tekstu (gatunek), tematu głównego, celu, w jakim został napisany, relacji pomiędzy bohaterami tekstu...,
- określenie typu, funkcji tekstu,
- wyszukanie i wynotowanie rodziny wyrazów,
- zwrócenie uwagi, wynotowanie, podkreślenie wybranych zagadnień gramatycznych,
- połączenie pasujących do siebie informacji,
- połączenie tekstu z ilustracją, diagramem,
- porządkowanie tekstu,
- wyszukiwanie informacji, faktów,
- robienie notatek.

Ćwiczenia po przeczytaniu

- ułożenie fragmentów tekstu w kolejności,
- uzupełnienie tekstu brakującymi informacjami,
- podjęcie decyzji na podstawie przeczytanego tekstu,
- przedstawienie swojej opinii,
- zareagowanie na tekst, wzięcie udziału w dyskusji,
- wyjaśnienie procesu, opisanie obserwacji,
- zilustrowanie procesu,
- porównanie informacji z innymi informacjami,
- napisanie innego tekstu, streszczenie,
- wykonanie ćwiczeń gramatycznych uwzględniających zagadnienia pojawiające się w tekście,
- przygotowanie i odegranie scenki na podstawie tekstu,
- napisanie swojego tekstu na dany temat,
- przygotowanie projektu indywidualnego lub grupowego na podstawie tekstu lub tematu związanego z tekstem,
- gry i zabawy językowe związane z tekstem.

Mówienie – interakcja

- uczenie się strategii komunikacyjnych (np. planowania, kompensacja) użytecznych w trakcie rozmowy (ponowne rozpoczęcie wypowiedzi, przeformułowanie, zamiana słowa lub wyrażenia na inne, opis, wskazanie, prośba o pomoc skierowana do rozmówcy, prośba o doprecyzowanie lub wyjaśnienie i inne),
- zareagowanie na polecenie nauczyciela,
- zareagowanie na wypowiedź innych osób (uczniów, nauczycieli),
- wymiana informacji, rozmowa pomiędzy uczniami,
- budowanie pytań w celu uzyskania informacji,
- rozmowa formalna z nauczycielem, innymi pracownikami szkoły (zwrócenie uwagi na dostosowanie rejestru do sytuacji komunikacyjnej),
- rozmowa nieformalna z kolegami/koleżankami,

- udzielenie odpowiedzi na zadane pytanie,
- sformułowanie wyjaśnienia,
- budowanie dialogów na podstawie modelu, schematu, kanwy,
- uzupełnianie dialogów z użyciem wskazanego słownictwa,
- zareagowanie na sytuację,
- przedstawienie w rozmowie swoich argumentów, opinii,
- symulacje, odgrywanie scenek,
- przygotowanie komiksu z wypowiedziami jego bohaterów,
- wzięcie udziału w dyskusji,
- rozmowy w trakcie pracy nad projektem grupowym,
- korzystanie z technologii komunikacyjnych i informacyjnych do budowania różnych form interakcji,
- udział w małych formach dramowych, teatralnych.

Mówienie produkcja

- uczenie strategii użytecznych w trakcie wypowiedzi (ponowne rozpoczęcie wypowiedzi, przeformułowanie, zamiana słowa lub wyrażenia na inne),
- opis wydarzenia, doświadczenia, przedmiotu, miejsca,
- prezentacja instrukcji obsługi (jak coś działa),
- ustne streszczenie tekstu (przeczytanego lub usłyszanego),
- zaprezentowanie definicji,
- zajęcie pozycji mediatora (także międzykulturowego) w sytuacjach nieformalnych,
- przygotowanie planu wypowiedzi ustnej, użycie potrzebnych narzędzi językowych do zrealizowania zadania,
- skorzystanie z wykonanych notatek do zbudowania wypowiedzi ustnej,
- prezentacja przygotowanej uprzednio pracy,
- prezentacja książki, filmu lub wybranego problemu na podstawie książki lub filmu,
- nagranie mini filmu na wybrany temat,
- ustna interpretacja lub ocena.

Pisanie

- ułożenie rozsypanki wyrazowej lub zdaniowej i przepisanie tekstu do zeszytu,
- dyktando z pamięci, ze słuchu,
- uzupełnienie tekstu z lukami,
- odpowiadanie na pytania,
- ułożenie obrazków w kolejności i napisanie historii,
- wypełnianie tabeli z informacjami, po przeczytaniu lub wysłuchaniu tekstu lub przeprowadzeniu wywiadu z inną osobą w klasie,
- uzupełnienie diagramu, tabeli,
- dopisanie zakończenia w opowiadaniu,
- napisanie tekstu na podstawie modelu,
- napisanie tekstu realizującego wyznaczniki gatunku, np.: listu, opowiadania, instrukcji, streszczenia, raportu, obserwacji...
- zredagowanie ogłoszenia,
- opisanie obrazka, zdjęcia,
- opisanie wydarzenia (w zależności od poziomu zaawansowania językowego stosowanie elementów (przysłówek/okoliczników czasu) wskazujących na następstwo czasu, porządek wydarzeń, np.: *potem, następnie...*),
- napisanie scenariusza, scenki (indywidualnie lub w grupie),
- zapisanie faktów, argumentów,
- pisemne gry i zabawy językowe.

Mediacja

- przekazywanie informacji pisemnie lub ustnie,
- odczytywanie wskazówek podawanych przez nauczyciela i innych osób i odgadywanie ich sensu,
- wyjaśnienie i przedstawianie pisemne lub ustne danych (z wykresów, diagramów, tabel)
- tłumaczenie ustne lub pisemne,
- notowanie,
- przedstawienie swojej opinii na temat tekstu literackiego,
- upraszczanie tekstu,
- streszczanie tekstu,
- prezentacja najważniejszych informacji z przeczytanego lub usłyszanego tekstu,
- zaproponowanie uczestnikom pracy projektowej zadań do wykonania,
- sprawdzenie czy tekst został zrozumiany,
- praca w grupie (interakcje, mediacje – także międzykulturowe).

4. Osiągnięcia

Program ramowy zakłada, że nabywanie kompetencji językowych i kulturowych będzie odbywało się w sposób jak najbardziej sprzyjający uczniom, którzy potrzebują długotrwałego, systematycznego wsparcia językowego i kulturowego. Grupy ekspertów (Moe *et all*, 2016; Beacco *et all*, 2016) zajmujące się badaniem edukacji migrantów, problematyką nauczania języka edukacji szkolnej i budowaniem programów nauczania dla uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji wyznaczyły poziomy umiejętności językowych i kulturowych, jakie ci uczniowie powinni posiadać, aby z sukcesem uczestniczyć w zajęciach szkolnych. Na ich podstawie możemy powiedzieć, że uczniowie w wieku 12/13 lat powinni osiągnąć kompetencję językową na poziomie B1, natomiast uczniowie starsi, 15/16 letni, do pełnego uczestnictwa w zajęciach szkolnych potrzebują umiejętności na poziomie B2. Nie prowadzono długoterminowych badań z uczniami młodszymi jednak analiza tekstów podręczników do kształcenia zintegrowanego wykonana przez autorki niniejszego programu wskazuje, że także i uczniowie z najmłodszej grupy uczniów potrzebują kompetencji językowych na poziomie B1, chociaż w obszarze produkcji i mediacji oczekiwane umiejętności będą nieco inne niż w grupie 12/13 latków.

Biorąc pod uwagę dostępne wyniki badań dotyczących poziomu umiejętności językowych koniecznych do osiągnięcia sukcesu edukacyjnego (Moe *et all*, 2016; Beacco *et all*, 2016) zakładamy, w niniejszym ramowym programie, minimalne osiągnięcia na poziomie B1 dla grupy uczniów szkoły podstawowej oraz osiągnięcia na poziomie B2 dla grupy uczniów szkół ponadpodstawowych.

W niniejszym dokumencie bierzemy pod uwagę także osiągnięcia uczniów i uczennic w oddziale przygotowawczym, gdzie, w ciągu jednego roku szkolnego, uczniowie mają około 400 godzin zajęć w języku polskim, w tym 90 godzin lekcji języka polskiego jako obcego. Przy takiej organizacji pracy z uczniami z doświadczeniem migracji zakładamy, że uczniowie z niestowiańskich kręgów językowych, z odległym od polskiego językiem pierwszym, osiągną po roku zajęć poziom A2. Uczniowie z krajów słowiańskich mogą osiągnąć w niektórych umiejętnościach, na przykład w rozumieniu tekstów mówionych, niektóre kompetencje i umiejętności z poziomu B1.

Tabela 2. *Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego w szkole - wskaźniki osiągnięć dla poziomu A2, B1 i B2*

		A2	B1	B2
Rozumienie	Słuchanie	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi zrozumieć wypowiedź, wyrażenia oraz słownictwo ze znanego zakresu dotyczącego życia codziennego, życia szkolnego, rodziny i bliskiego środowiska pod warunkiem, że wypowiedź jest wyraźna i w wolnym tempie. Potrafi zrozumieć wystarczająco dużo, aby zareagować stosownie do sytuacji pod warunkiem, że wypowiedź jest wyraźna a tempo wolne. Potrafi zrozumieć i odnaleźć najważniejsze elementy prezentacji lub krótkich i prostych wyjaśnień przedstawionych przez nauczyciela lub innych uczniów pod warunkiem, że wypowiedź jest wyraźna, a rozmówca gotowy do jej powtórzenia. Rozumie proste zadania i polecenia nauczyciela, innych uczniów i innych osób pracujących w szkole pod warunkiem, że mówią wolno i wyraźnie. Rozumie czy osoba mówiąca jest za lub przeciw czemuś, jeśli wypowiedź jest wyraźna i jej tempo wolne. Potrafi śledzić proste rozmowy dotyczące treści przedmiotowych, jeśli rozmówcy mówią wolno i wyraźnie oraz są gotowi powtórzyć swoją wypowiedź, jeśli uczący się tego potrzebuje. Potrafi odnaleźć istotną informację w nagranych tekstach, jeśli dotyczą znanych treści przedmiotowych a tempo nagrania jest wolne.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi zrozumieć najważniejsze elementy wypowiedzi, jeśli jest ona w wolnym tempie i w standardowym języku, a także dotyczy tematów znanych, z którymi uczący się spotkał się w szkole lub w życiu codziennym. Rozumie informacje dotyczące życia codziennego, także szkolnego, rozpoznając, które z nich są bardziej a które mniej istotne, pod warunkiem, że wypowiedź jest wyraźna a akcent prawidłowy. Rozumie prezentacje i proste wyjaśnienia przedstawione przez nauczyciela lub innych uczniów na tematy związane ze szkołą i wybranymi treściami przedmiotowymi. Rozumie proste zadania i polecenia nauczyciela, innych uczniów i innych osób pracujących w szkole, dotyczące zadań, jakie są do wykonania. Potrafi zrozumieć punkt widzenia osoby wypowiadającej się w trakcie lekcji, pod warunkiem, że wypowiedzi są wyraźne i dotyczą znanych, szkolnych treści przedmiotowych. Rozumie nieskomplikowane rozmowy dotyczące treści przedmiotowych. Potrafi odnaleźć istotną informację w nagranych tekstach, jeśli dotyczą znanych treści przedmiotowych a język nagrania jest standardowy i artykulacja wyraźna.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi zrozumieć najważniejsze elementy nawet złożonych pod względem formy i treści wypowiedzi dotyczących konkretnego lub abstrakcyjnego tematu, w standardowej formie języka, a także specjalistycznych wypowiedzi, jeśli dotyczą one tematów i treści szkolnych. Potrafi zrozumieć dłuższą wypowiedź argumentacyjną pod warunkiem, że temat jest znany, a plan wypowiedzi wcześniej nakreślony. Rozumie wypowiedzi w różnych mediach, jeśli są w języku standardowym i dotyczą tematów z życia codziennego, tematów związanych z treściami szkolnymi i przedmiotowymi. Tylko zakłócające efekty dźwiękowe mogą negatywnie wpłynąć na poziom rozumienia. Rozumie złożone prezentacje i wyjaśnienia przedstawione przez nauczyciela lub innych uczniów na tematy związane ze szkołą i wybranymi treściami przedmiotowymi. Rozumie nawet złożone zadania i polecenia nauczyciela, innych uczniów i innych osób pracujących w szkole, dotyczące tego, w jaki sposób zadanie ma być wykonane. Rozumie je nawet wtedy, gdy są długie i skomplikowane. Potrafi zrozumieć punkt widzenia osoby wypowiadającej się w trakcie lekcji, jeśli wypowiedź dotyczy szkolnych treści przedmiotowych. Rozumie dopracowane rozmowy na tematy dotyczące treści przedmiotowych na odpowiednim poziomie szkolnym. Rozumie większość nagrań zrealizowanych w języku standardowym, dotyczących treści przedmiotowych; potrafi określić w nich stanowisko i opinię rozmówców.</p>
	Czytanie	<p>Uczeń/uczennica: Rozumie bardzo krótkie i proste teksty szkolne, czytając zdanie po zdaniu, rozpoznając nazwy, znane słowa i bardzo podstawowe wyrażenia, jeśli to konieczne, czytając kilkakrotnie. Czyta i rozumie proste, krótkie teksty na tematy codzienne, tematy dotyczące szkoły i treści przedmiotowych.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Rozumie krótkie teksty dotyczące konkretnych tematów z życia codziennego i szkolnego, w których wykorzystano słowa o wysokiej frekwencji Potrafi przeczytać i zrozumieć krótkie i proste teksty zawierające często używane słownictwo, także internacjonalizmy.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi przeczytać z satysfakcjonującym poziomem rozumienia teksty prezentujące fakty, na tematy go/ją interesujące. Potrafi samodzielnie czytać różne teksty, adaptując sposób i tempo czytania do zadania. Ma bogate słownictwo, lecz trudność mogą sprawiać wyrażenia rzadkie.</p>

		<p>Rozumie najważniejsze informacje w krótkich i prostych tekstach, dotyczących znanych mu tematów.</p> <p>Potrafi zrozumieć najważniejsze elementy tekstu prezentującego fakty, jeśli jego struktura jest jasna a temat znany.</p> <p>Potrafi znaleźć informację w prostych materiałach dydaktycznych i materiałach z innych źródeł np. z Internetu</p> <p>Potrafi odszukać informacje zawarte w wykresach, diagramach, tabelach, na mapach.</p>	<p>Potrafi przeczytać z satysfakcjonującym poziomem zrozumienia teksty dotyczące tematów znanych i dotyczących życia szkolnego i treści szkolnych.</p> <p>Potrafi odnaleźć w tekście argumentacyjnym podsumowanie.</p> <p>Potrafi domyślić się znaczenia słów i zdań z kontekstu, jeśli temat dotyczy znanych tematów czy treści przedmiotowych.</p> <p>Rozumie prosty wywód myślowy w materiałach dydaktycznych, jeśli tekst jest zredagowany w sposób przystępny i bezpośredni.</p> <p>Potrafi przeglądać dłuższe teksty w poszukiwaniu informacji, pod warunkiem, że tekst jest dobrze ustrukturalizowany.</p> <p>Rozumie informacje i potrafi zidentyfikować fakty zawarte w wykresach, diagramach, tabelach, na mapach.</p>	<p>Potrafi zrozumieć tekst z podręcznika lub materiałów dodatkowych, który prezentuje fakty, dotyczy tematów konkretnych i abstrakcyjnych.</p> <p>Potrafi prześledzić w tekście argumentację, nawet jeśli przedstawia ona problem z różnych perspektyw.</p> <p>Potrafi przeglądać dłuższe i skomplikowane teksty, aby zdecydować, które informacje wymagają pogłębionej refleksji.</p> <p>Rozumie informacje zawarte w wykresach, diagramach, tabelach, na mapach; potrafi je zinterpretować i przedstawić.</p>
Mówienie	Interakcja	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi zareagować z łatwością w dobrze ustrukturyzowanych sytuacjach i krótkich rozmowach, pod warunkiem, że rozmówca udzieli mu pomocy w razie potrzeby.</p> <p>Potrafi poradzić sobie z prostą rozmową bez nadmiernego wysiłku.</p> <p>Potrafi zadawać pytania, odpowiadać na pytania oraz wymieniać się pomysłami i informacjami na znane tematy w przewidywalnych, znanych sytuacjach w życiu codziennym i w sytuacjach szkolnych.</p> <p>Potrafi komunikować się w ramach prostego i rutynowego zadania wymagającego jedynie prostej i bezpośredniej wymiany informacji na znane tematy związane ze szkołą lub życiem poza szkołą.</p> <p>Poradzi sobie z bardzo krótkimi wymianami zdań, ale rzadko jest w stanie zrozumieć wystarczająco dużo, żeby podtrzymać rozmowę</p> <p>Potrafi wziąć udział w prostej rozmowie na tematy znane, codzienne z koleżankami/kolegami z klasy, pod warunkiem, że mówią wolno i wyraźnie.</p> <p>Potrafi poinformować, że nie rozumie.</p> <p>Potrafi poprosić o wyjaśnienie, zwolnienie tempa, gdy ma problem z rozumieniem.</p> <p>Potrafi odpowiedzieć w prosty sposób na proste pytania nauczyciela lub kolegów/koleżanek z klasy.</p> <p>Potrafi zasygnalizować nieporozumienie, gdy czegoś nie rozumie lub gdy coś jest nie tak.</p>	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi komunikować się z dość dużą łatwością na znane mu tematy, w odniesieniu do życia codziennego i nauki szkolnej.</p> <p>Potrafi wymieniać, weryfikować i potwierdzać informacje, radzić sobie z mniej powszechnymi sytuacjami i wyjaśniać, dlaczego ma trudności.</p> <p>Potrafi wyrazić swoje przemyślenia na tematy abstrakcyjne lub związane z kulturą, takie jak film, książki, muzyka itp.</p> <p>Potrafi rozmawiać na znany temat bez przygotowania, wyrażać osobiste opinie i wymieniać informacje dotyczące tematów osobistych lub związanych z życiem codziennym (np. rodzina, szkoła, czas wolny, podróże, aktualności).</p> <p>Potrafi wziąć udział w większości rozmów prowadzonych w klasie pod warunkiem, że osoby mówią wyraźnie i posługują się językiem standardowym.</p> <p>Potrafi poprosić rozmówcę o doprecyzowanie wypowiedzi lub wyjaśnienie tego, co zostało powiedziane.</p> <p>Potrafi odpowiedzieć w sposób prosty nauczycielowi, a także kolegom/koleżankom z klasy.</p> <p>Potrafi sprawdzić, czy nauczyciel lub koledzy/koleżanki z klasy rozumieją go/ją lub czy on/on dobrze zrozumiała.</p> <p>Potrafi powiedzieć, czego nie rozumie.</p>	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi płynnie, dokładnie i skutecznie posługiwać się językiem w szerokim zakresie przedmiotów ogólnych i szkolnych związanych z nauką.</p> <p>Potrafi spontanicznie i poprawnie gramatycznie komunikować się, nie sprawiając wrażenia, że musi ograniczać to, co chce powiedzieć.</p> <p>Potrafi dostosować rejestr wypowiedzi do okoliczności.</p> <p>Potrafi płynnie i spontanicznie komunikować się, dzięki czemu jest możliwa ciągła interakcja z użytkownikami języka docelowego bez powodowania napięcia z jednej lub drugiej strony.</p> <p>Potrafi podkreślić, jakie znaczenie dla niego/niej mają jakieś fakty i doświadczenia, formułuje opinie i broni ich w odpowiedni sposób, udzielając wyjaśnień i przedstawiając argumenty.</p> <p>Potrafi wziąć udział, bez uprzedniego przygotowania, w rozmowie na tematy poruszane na lekcjach w szkole.</p> <p>Potrafi wymieniać informacje na tematy związane ze szkołą i nauką.</p> <p>Potrafi podjąć dłuższą dyskusję z nauczycielem na wybrany temat.</p> <p>Potrafi zadawać pytania uzupełniające, aby sprawdzić czy dobrze rozumiał/a dany problem czy zagadnienie a także po to, aby wyjaśnić niezrozumiałe elementy.</p> <p>Potrafi zareagować adekwatnie na wyrażane w trakcie dyskusji w klasie opinie czy postawy.</p>

			<p>Potrafi przedstawić swoją opinię w trakcie pracy w grupie z innymi uczniami/uczennicami a także zapytać ich/je o opinię czy zdanie.</p>	<p>Potrafi w razie potrzeby powtórzyć, przeformułować to, co mówi, żeby być zrozumianym/zrozumianą.</p> <p>Potrafi wziąć udział w rozmowie w trakcie pracy projektowej, sygnalizując i wyjaśniając szczegółowe informacje na tematy, które są dla niego/niej interesujące.</p> <p>Potrafi zaangażować się w rozplanowanie pracy w grupie, przedstawiając członkom grupy swoje opinie a także potrafiąc zasugerować, jak tę pracę zorganizować.</p> <p>Potrafi zaprezentować wystąpienie, podkreślić ważne punkty a także odejść w wystąpieniu od planu po usłyszeniu opinii i uwag nauczyciela lub koleżanek/kolegów z klasy.</p>
	Produkcja	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi opisać lub przedstawić inne osoby, warunki życia, codzienne czynności, co lubi lub nie, za pomocą krótkich wyrażeń lub prostych zdań.</p> <p>Potrafi wyliczyć wydarzenia.</p> <p>Potrafi prostymi zdaniami opowiedzieć, jak coś wykonać lub co zostało już zrobione.</p> <p>Potrafi w sposób bardzo prosty powiedzieć, co myśli, jaką ma opinię na dany temat.</p> <p>Potrafi powiedzieć w bardzo prosty sposób, czy zgadza się lub czy jest przeciw.</p> <p>Potrafi w bardzo prosty sposób przedstawić swoje argumenty, uzasadniając podjęte w określonym kontekście decyzje lub działania.</p> <p>Potrafi, w wypowiedzi nauczyciela lub innych uczniów, znaleźć słowa kluczowe, ważne wyrażenia lub krótkie istotne zdania.</p> <p>Potrafi powtórzyć definicję.</p> <p>Potrafi powiedzieć, używając prostych zdań, czy coś jest pozytywne czy negatywne.</p> <p>Potrafi porównać przedmioty i prostymi słowami opisać podobieństwa i różnice.</p> <p>Potrafi przygotować prostą, krótką prezentację na temat, który był omawiany w klasie.</p>	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi z łatwością przeprowadzić bezpośredni i nieskomplikowany opis różnych przedmiotów związanych z życiem codziennym oraz nauką, przedstawiając go w punktach.</p> <p>Potrafi przekazać informacje i krótko opisać ustnie wydarzenia, obserwacje i procesy.</p> <p>Potrafi opowiedzieć w prosty sposób, jak będzie postępował/postępowała, aby zrealizować zadanie.</p> <p>Potrafi w prosty sposób opisać ilustrację, obraz, zdjęcie, przedmiot, podkreślając znaczące elementy.</p> <p>Potrafi wyjaśnić, dlaczego rzeczy są takie jakie są, co stanowi problem i jakie jest uzasadnienie</p> <p>Potrafi zbudować krótką wypowiedź na temat planów i przyszłych zadań.</p> <p>Potrafi wskazać lub zarysować problem.</p> <p>Potrafi wyjaśnić, w prosty sposób, dlaczego jest za lub przeciw.</p> <p>Potrafi w sposób prosty dowieść czegoś.</p> <p>Potrafi zaprezentować proste argumenty za lub przeciw.</p> <p>Potrafi podać krótkie wyjaśnienie do wniosków.</p> <p>Potrafi w krótki sposób podsumować pracę w grupie.</p> <p>Potrafi objaśnić prostymi słowami pojęcia z różnych dyscyplin.</p> <p>Potrafi powiedzieć, dlaczego jakieś źródło jest wiarygodne; wskazać wady i zalety rozwiązania.</p> <p>Potrafi w prosty sposób zestawić ze sobą i porównać różne rozwiązania; dokonać wyboru rozwiązania na podstawie porównania.</p>	<p>Uczeń/uczennica:</p> <p>Potrafi metodycznie opracować prezentację lub opis określając ważne punkty i istotne szczegóły.</p> <p>Potrafi przedstawić prezentację dotyczącą szerokiego zakresu tematów związanych z jego/jej obszarem zainteresowań i opracować do nich uzasadnienie w postaci dość szczegółowych punktów, podając przy tym odpowiednie przykłady.</p> <p>Potrafi precyzyjnie przekazać informacje i szczegółowo opisać wydarzenia, obserwacje i procesy.</p> <p>Potrafi opowiedzieć w sposób szczegółowy, jak będzie postępował/a, aby zrealizować zadanie.</p> <p>Potrafi szczegółowo opisać ilustrację, obraz, zdjęcie, przedmiot, podkreślając zarówno znaczące elementy jak i uwypuklając, jeśli trzeba, szczegóły.</p> <p>Potrafi przedstawić ustnie korzyści i trudności związane z danym problemem lub rozwiązaniem.</p> <p>Potrafi jasno wyjaśnić różne zjawiska (np. procesy historyczne, matematyczne, przyrodnicze), rezultaty działań czy różne punkty widzenia na wybrany temat.</p> <p>Potrafi w jasny sposób zaprezentować lub zarysować najważniejsze punkty rozważanego problemu/tematu.</p> <p>Potrafi w dyskusji zaprezentować w sposób szczegółowy swój punkt widzenia, przedyskutować wady i zalety rozwiązań problemów.</p> <p>Potrafi wyjaśnić swoją opinie na aktualne tematy, a także sformułować hipotezy.</p> <p>Potrafi przedstawić spójną argumentację, łącząc w logiczne całości nieuporządkowane elementy.</p>

		<p>Potrafi się wypowiedzieć w taki sposób, żeby być zrozumianym/ną przez nauczyciela, kolegów/koleżanki z klasy.</p> <p>Potrafi przygotować prezentację, wystąpienie, na temat (wcześniej omówiony na lekcji) związany z nauką szkolną a także odpowiedzieć na proste pytania pod warunkiem, że rozmówca mógłby je powtórzyć.</p>	<p>Potrafi wyrazić swoją opinię na diskutowany temat i poprzeć ją przykładami.</p> <p>Potrafi wyjaśnić etap po etapie, w jaki sposób dowieść czegoś; połączyć to z wnioskami/ podsumowaniem.</p> <p>Potrafi przedstawić dowody do sformułowanych wniosków.</p> <p>Potrafi przedstawić ustnie streszczenie.</p> <p>Potrafi zdefiniować pojęcie np. matematyczne czy historyczne.</p> <p>Potrafi podać przykłady do definicji.</p> <p>Potrafi ocenić różne źródła, idee i rozwiązania.</p> <p>Potrafi zbudować hipotezę w oparciu o przyczyny, konsekwencje sytuacji hipotetycznych.</p> <p>Potrafi w sposób pogłębiony porównać i zestawić alternatywne rozwiązania, punkty widzenia czy źródła.</p>
--	--	---	---

Pisanie	<p>Interakcja i Produkcja</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi napisać serię prostych fraz i zdań połączonych prostymi spójnikami współrzędności i podrzędności: „i”, „ale”, „bo”. Potrafi napisać krótki opis wydarzeń. Potrafi napisać wyjaśnienie, jak coś zrobić lub jak coś zostało zrobione. Potrafi napisać kilka informacji na temat związany z nauką szkoloną Potrafi w sposób bardzo prosty napisać, co myśli, jaką ma opinię na dany temat. Potrafi powtórzyć prostą i krótką definicję wybranego pojęcia np. matematycznego czy historycznego. Potrafi napisać krótki tekst, korzystając z modelu. Potrafi napisać, używając prostych zdań, czy coś jest dobre czy złe, pozytywne czy negatywne. Potrafi porównać przedmioty i prostymi słowami opisać podobieństwa i różnice. Potrafi, w zadaniach dotyczących nauki szkolnej, uzupełnić formularze, listy, diagramy i tabele.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi pisać krótkie spójne teksty na różne tematy związane z życiem codziennym i nauką. Potrafi przekazać informacje i krótko opisać wydarzenia, obserwacje i procesy. Potrafi napisać w prosty sposób, jak będzie postępował/a, aby zrealizować zadanie. Potrafi w prosty sposób opisać pisemnie ilustrację, obraz, zdjęcie, przedmiot, podkreślając znaczące elementy. Potrafi wyjaśnić pisemnie, dlaczego rzeczy są takie jakie są, określić, co stanowi problem i przedstawić uzasadnienie Potrafi zredagować krótką wypowiedź pisemną na temat planów i przyszłych zadań. Potrafi napisać w prosty sposób, dlaczego jest za lub przeciw. Potrafi w sposób prosty dowieść czegoś. Potrafi zaprezentować proste argumenty na wybrany temat związany z nauką szkolną. Potrafi zachować we własnym tekście trójdzielny kompozycję (wstęp, rozwinięcie, zakończenie). Potrafi wyjaśnić, dlaczego jakieś źródło jest wiarygodne, a także jakie dane rozwiązanie ma wady a jakie zalety. Potrafi pisemnie, w prosty sposób, zestawić ze sobą i porównać różne rozwiązania; dokonać wyboru rozwiązania na podstawie porównania Potrafi, w zadaniach dotyczących nauki szkolnej, uzupełnić szczegółowe informacje w formularzach, listach, diagramach, tabelach. Potrafi stworzyć formularze, listy, diagramy i tabele.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi pisać jasne i szczegółowe teksty o szerokim zakresie tematycznym związanym z nauką szkolną i jego/jej obszarem zainteresowań, dokonując syntezy informacji z różnych źródeł, a także oceny informacji i argumentów. Potrafi precyzyjnie przekazać (pisemnie) informacje i szczegółowo opisać wydarzenia, obserwacje i procesy. Potrafi opisać w sposób szczegółowy, jak będzie postępował/a, aby zrealizować zadanie. Potrafi w sposób jasny i szczegółowy opisać wydarzenie, zrelacjonować obserwację lub opisać proces. Potrafi szczegółowo opisać ilustrację, obraz, zdjęcie, przedmiot, podkreślając zarówno znaczące elementy jak i uwypuklając, jeśli trzeba, szczegóły. Potrafi przedstawić korzyści i trudności związane z danym problemem lub rozwiązaniem. Potrafi jasno wyjaśnić różne zjawiska (np. procesy historyczne, matematyczne, przyrodnicze), rezultaty działań czy różne punkty widzenia na wybrany temat. Potrafi w jasny sposób zaprezentować lub zarysować najważniejsze punkty rozważanego problemu/tematu. Potrafi zaprezentować w sposób szczegółowy swój punkt widzenia, przedstawić wady i zalety rozwiązań problemów. Potrafi wyjaśnić na piśmie swoją opinie na aktualne tematy związane a także sformułować hipotezy. Potrafi zdefiniować pisemnie pojęcia z różnych dziedzin nauki. Potrafi zilustrować graficznie lub uzupełniając szczegóły, definicje pojęć z różnych dziedzin nauki. Potrafi zredagować tekst mający określoną, logiczną strukturę. Potrafi ocenić różne źródła informacji, w celu rozwiązania problemu. Potrafi zbudować hipotezę w oparciu o przyczyny, konsekwencje sytuacji hipotetycznych. Potrafi porównać i skonfrontować w sposób pogłębiony różne rozwiązania, punkty widzenia, źródła i inne. Potrafi stworzyć tabele, diagramy, wykresy i zorganizować pisemnie informację, biorąc pod uwagę do kogo jest ona skierowana.</p>
	13			

Mediacja		<p>Uczeń/uczennica: Potrafi aktywnie uczestniczyć w prostych typowych zadaniach, o ile uczestnicy mówią powoli, a jeden lub więcej z nich pomaga im wziąć udział w zadaniu i wyrazić swoje propozycje. Potrafi przekazać odpowiednie informacje zawarte w dobrze ustrukturyzowanych, krótkich i prostych tekstach informacyjnych, pod warunkiem, że odnoszą się one do konkretnych, znanych tematów i są sformułowane prostym językiem. Potrafi użyć prostych słów, aby poprosić kogoś o wyjaśnienie. Potrafi rozpoznać trudności i wskazać prostym językiem źródło problemu. Może przekazywać kluczowe punkty rozmowy lub tekst na tematy będące przedmiotem bezpośredniego zainteresowania, pod warunkiem, że są one wyraźnie wyrażone prostym językiem. Potrafi odszukać w tekście i napisać słowa klucze/najważniejsze wyrażenia.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi współpracować z osobami z różnych środowisk, okazywać zainteresowanie i empatię, zadając proste pytania i odpowiadając na proste pytania, formułując sugestie i odpowiadając na sugestie, pytając uczestników o zgodę, i proponując inne możliwości. Potrafi przekazać główne punkty długich tekstów prostym językiem pod warunkiem, że może zweryfikować/sprawdzić znaczenie niektórych wyrażeń. Potrafi przedstawiać osoby z różnych środowisk, informować, że niektóre problemy mogą być postrzegane inaczej. Potrafi zapraszać innych do dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem. Potrafi przekazać informacje podane w przejrzystych i dobrze ustrukturyzowanych tekstach informacyjnych związanych z tematami szkolnymi; może mieć problemy z formułowaniem wypowiedzi z powodu ograniczonego zasobu słownictwa. Potrafi sparafrazować krótkie fragmenty tekstu, używając struktur i sformułowań z tekstu pierwotnego, który poznaje w formie utrwalonej pisemnie. Potrafi zebrać informacje z różnych źródeł i je pisemnie streścić.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi stworzyć przyjazny klimat do wymiany pomysłów i ułatwić dyskusję na kontrowersyjne tematy a także zaakceptować różne punkty widzenia, zachęcając rozmówców do zbadania problemów i dostosowania wypowiedzi do sytuacji. Potrafi przekazać większość treści z dobrze ustrukturyzowanych, długich i bardzo złożonych tekstów związanych z jego/jej zainteresowaniami czy nauką szkolną oraz wyjaśnić opinie i intencje rozmówców. Potrafi współpracować z ludźmi z różnych środowisk, tworzyć pozytywną atmosferę, oferując wsparcie, zadawać pytania w celu zidentyfikowania wspólnych celów, porównywać możliwości ich osiągnięcia i wyjaśniać propozycje dalszych działań. Potrafi pogłębiać idee innych osób, stawiać pytania wywołujące reakcje przedstawiające różne punkty widzenia i proponować rozwiązanie lub kolejne kroki. Potrafi dokładnie przekazać szczegółowe informacje i argumenty, czerpiąc z różnych tekstów. Potrafi streścić większą ilość informacji pochodzących z różnych źródeł.</p>
-----------------	--	--	---	--

<p style="text-align: center;">Repertuar interkulturowy</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi rozpoznać i uwzględnić w komunikacji podstawowe zachowania w klasie i szkole, np. powitania i pożegnania. Potrafi poradzić sobie w prostych codziennych sytuacjach, gdy trzeba podziękować za coś, przeprosić... Zdaje sobie sprawę, że niektóre jego/jej zachowania, intencje mogą być inaczej postrzegane lub odczytane; w sytuacji niepewności rozumienia stara się je wyjaśnić. Identyfikuje sytuacje, w których mogą występować różnice kulturowe, nawet jeśli nie wie, jak się zachować w tej sytuacji.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi w komunikacji z innymi brać pod uwagę konwencje dotyczące postawy, kontaktu wzrokowego, fizycznego dystansu między ludźmi. Potrafi dostosować się do najczęściej stosowanych kodów kulturowych. Potrafi wyjaśnić elementy własnej kultury członkom innej kultury lub wyjaśnić elementy innej kultury członkom własnej kultury. Potrafi wyjaśnić w prosty sposób, w jaki sposób jego/jej osobiste wartości i zachowania wpływają na jego/jej sposób postrzegania wartości i zachowań innych. Potrafi wyjaśnić w prosty sposób, że to, co może wydawać się „dziwne” w innym kontekście społeczno-kulturowym, może być „normalne” dla innych ludzi. Potrafi wyjaśnić w prosty sposób, jak jego/jej determinowane kulturowo działania mogą być postrzegane przez członków innych kultur.</p>	<p>Uczeń/uczennica: Potrafi opisać i ocenić swoją lub inne grupy społeczne, biorąc pod uwagę ich ukryte wartości, będące często podstawą do uprzedzeń i formułowania stereotypowych komentarzy. Potrafi zinterpretować i wyjaśnić jakieś wydarzenie lub dokument pochodzące z innej kultury i zestawić je ze swoją kulturą/swoimi kulturami lub z innymi znanymi kulturami. Potrafi ocenić obiektywizm informacji i opinii na temat własnej lub innych grup, które pojawiają się w mediach. Potrafi zidentyfikować i odkrywać podobieństwa i różnice kulturowe w schematach zachowania wpływających z kultury (np. gesty, głośność i tempo mówienia) i dyskutować o nich w celu znalezienia porozumienia. Potrafi, w sytuacji spotkania interkulturowego, zachować się i wypowiadać w sposób adekwatny do sytuacji a także zaakceptować, że niektóre schematy zachowań są u innych osób odmienne i osoby te jeszcze nie dostrzegają tych różnic. Potrafi poprawnie interpretować kody kulturowe z danej kultury. Potrafi w sposób refleksyjny wyjaśnić zasady komunikacji we własnej kulturze i dostrzec ryzyko nieporozumień kulturowych w sytuacji komunikacji interkulturowej.</p>
--	--	---	--

**Wskaźniki powyższej skali opracowane zostały na podstawie *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego (ESOKJ)* (CODN, 2015), *Common European Framework of Reference for Languages : learning, teaching, assessment Companion volume with new descriptors* (COE, 2018), *The language dimension for all subjects. A handbook for curriculum development and teacher training* (Beacco, et al.,2016), *Language skills for successful subject learning. CEFR-linked descriptors for mathematics and history/civics* (Moe et all., 2016)

5. Zakres tematyczny do komunikacji codziennej i szkolnej na poziomie podstawowym (A1 i A2) i poziomie samodzielności (B1 i B2).

Zaproponowany zakres tematyczny do komunikacji codziennej i szkolnej z pewnością nie wyczerpuje wszystkich tematów, jakie mogłyby być wzięte pod uwagę. Niektóre tematy na poszczególnych poziomach powtarzają się i bywają poszerzane z powodu rosnących umiejętności językowych uczących się. Dlatego w poniższej tabeli przedstawiono słownictwo w sposób kumulacyjny, co znaczy, że punktem wyjścia kolejnych poziomów jest to, co już zostało przyswojone i do czego dołączane są kolejne słowa i wyrażenia. Ułatwi to uczniom proces uczenia się. Zwracamy uwagę na fakt, że słownictwo, to nie tylko zasób rzeczowników, lecz to zasób pozwalający na komunikację, zatem znajdują się w nim wszystkie części mowy.

Tabela 3. Zakres tematyczny do komunikacji codziennej i szkolnej na poziomie podstawowym (A1 i A2) i poziomie samodzielności (B1 i B2).

Poziom podstawowy		Poziom samodzielności	
A1	A2	B1	B2
1. Człowiek: imię i nazwisko, adres, wiek, miejsce urodzenia, podstawowe emocje i uczucia, znajomość języków, zawody.	1. Człowiek: imię i nazwisko, adres, wiek, miejsce urodzenia, podstawowe emocje i uczucia, znajomość języków, zawody; wygląd, podstawowe cechy charakteru, emocje i uczucia, przynależność narodowa/państwowa zawody.	1. Człowiek: wygląd, cechy charakteru, emocje i uczucia, kompetencje.	1. Człowiek: wygląd, cechy charakteru, emocje i uczucia, kompetencje, stereotypy, problemy etyczne.
2. Rodzina: członkowie rodziny	2. Rodzina: członkowie rodziny; relacje rodzinne i przyjacielskie;	2. Rodzina: członkowie rodziny; relacje rodzinne i przyjacielskie; historia rodziny, tożsamość.	2. Rodzina: członkowie rodziny, relacje rodzinne i przyjacielskie; historia rodziny, konflikty, problemy rodzinne, emigracja, tożsamość.
3. Życie codzienne: rutyna dnia codziennego, pory dnia, przedmioty codziennego użytku,	3. Życie codzienne: rutyna dnia codziennego, pory dnia, plany na przyszłość, wydarzenia minione, podstawowe czynności dnia codziennego; przedmioty codziennego użytku.	3. Życie codzienne: plany na przyszłość, wydarzenia minione (także doświadczenie migracyjne), czynności dnia codziennego, imieniny, urodziny, życie społeczne.	3. Życie codzienne: plany na przyszłość, wydarzenia minione (także doświadczenie migracyjne), czynności dnia codziennego, imieniny, urodziny, praca, życie społeczne.
4. Życie szkolne: organizacja życia szkolnego, przedmioty szkolne, przybory szkolne.	4. Życie szkolne: organizacja życia szkolnego, przedmioty szkolne, przybory szkolne, działania w szkole, podstawowe prawa i obowiązki ucznia, zajęcia dodatkowe.	4. Życie szkolne: organizacja życia szkolnego, system edukacji, działania w szkole, prawa i obowiązki, zajęcia dodatkowe, uroczystości szkolne, egzaminy.	4. Życie szkolne: organizacja życia szkolnego, system edukacji, działania w szkole, prawa i obowiązki, zajęcia dodatkowe, uroczystości szkolne, ścieżka kariery edukacyjnej.
5. Spędzanie wolnego czasu: zainteresowania, gry i zabawy, kontakty z rówieśnikami, sport.	5. Sposób spędzania wolnego czasu: zainteresowania, gry i zabawy w kraju pochodzenia i w Polsce, gry i zabawy, kontakty z rówieśnikami, sport, gry komputerowe, Internet.	5. Sposób spędzania wolnego czasu: zainteresowania, gry i zabawy, media społecznościowe, spędzanie czasu ze znajomymi, sporty popularne w Polsce	5. Sposób spędzania wolnego czasu: zainteresowania, gry i zabawy, gry komputerowe i internetowe, media społecznościowe, spędzanie czasu ze znajomymi, dyscypliny sportowe

<p>6. Mieszkanie/dom: rodzaje pomieszczeń, podstawowe wyposażenie.</p> <p>7. Szkoła: typ szkół, pomieszczenia szkolne, podstawowe wyposażenie.</p> <p>8. Miejsca: rodzaj, wielkość miejscowości.</p> <p>9. Środki transportu: środki komunikacji.</p> <p>10. Jedzenie i picie: artykuły spożywcze, posiłki, dania, napoje, nakrycia stołowe.</p>	<p>6. Mieszkanie/dom: rodzaj, położenie, rodzaje pomieszczeń, podstawowe wyposażenie.</p> <p>7. Szkoła w kraju pochodzenia i w Polsce: typy szkoły, pomieszczenia szkolne, biblioteka, świetlica wyposażenie, organizacja roku szkolnego.</p> <p>8. Miejsca: rodzaj, wielkość miejscowości, plan miejscowości.</p> <p>9. Podróże i środki transportu: środki komunikacji – rozkłady jazdy, ciekawe miejsca w mojej okolicy, w kraju pochodzenia i w Polsce.</p> <p>10. Jedzenie i picie: artykuły spożywcze, posiłki, nakrycia stołowe, dania, napoje, także w odniesieniu do doświadczeń z kraju pochodzenia ucznia/uczennicy.</p>	<p>i w kraju pochodzenia, gry komputerowe, Internet.</p> <p>6. Mieszkanie/dom: planowanie i urządzenie domu, sprząatanie domu, obowiązki domowe, drobne naprawy.</p> <p>7. Szkoła w kraju pochodzenia i w Polsce: wygląd, organizacja szkoły, rytuały szkolne, system edukacji w kraju pochodzenia i kraju osiedlenia.</p> <p>8. Miejsca: położenie miejscowości, region, historia, miejsca kultury (teatry, muzea, centra nauki i inne), inne miejsca publiczne (dworzec, poczta, park, ulica, targ, i inne).</p> <p>9. Podróże i środki transportu: środki transportu, dokumenty podróży, ubezpieczenie, ciekawe miejsca w kraju pochodzenia i w Polsce, bezpieczeństwo na drodze, podstawowe zasady ruchu drogowego.</p> <p>10. Jedzenie i picie: artykuły spożywcze, tradycyjne posiłki (kolacja wigilijna, śniadanie wielkanocne), dania regionalne, przepisy kulinarne, napoje, także w odniesieniu do doświadczeń z kraju pochodzenia ucznia/uczennicy, stołówka szkolna.</p>	<p>popularne w Polsce i w kraju pochodzenia, filmy i seriale, Internet.</p> <p>6. Mieszkanie/dom: planowanie i urządzenie domu, sprząatanie domu, obowiązki domowe, drobne naprawy.</p> <p>7. Szkoła w kraju pochodzenia i w Polsce: wygląd, organizacja szkoły, system edukacji w kraju pochodzenia i kraju osiedlenia,</p> <p>8. Miejsca: położenie miejscowości, region, historia, miejsca kultury (teatry, muzea, centra nauki i inne), inne miejsca publiczne (dworzec, poczta, park, ulica, targ, i inne).</p> <p>9. Podróże i środki transportu: środki transportu, dokumenty podróży, ubezpieczenie, ciekawe miejsca w kraju pochodzenia i w Polsce, bezpieczeństwo na drodze, zasady ruchu drogowego.</p> <p>10. Jedzenie i picie: artykuły spożywcze, tradycyjne posiłki (kolacja wigilijna, śniadanie wielkanocne), dania regionalne, diety, przepisy kulinarne, napoje, także w odniesieniu do doświadczeń z kraju pochodzenia ucznia/uczennicy.</p>
--	---	--	--

<p>11. Zakupy i usługi: sklepy, artykuły spożywcze, miary i wagi, ilości, pieniądze.</p> <p>12. Zdrowie i higiena; samopoczucie, higiena osobista, podstawowe części ciała.</p> <p>13. Środowisko naturalne: pory roku, pogoda, nazwy najbardziej popularnych roślin i zwierząt, nazwy podstawowych procesów w przyrodzie.</p> <p>14. Kultura i nauka: podstawowe instytucje kultury (biblioteka, kino, teatr).</p> <p>15. Zwyczaje i tradycje: zasady grzecznościowe; powitanie, pożegnanie.</p>	<p>11. Zakupy i usługi: sklepy, podstawowe artykuły spożywcze i inne (odzież, kosmetyki), miary i wagi, ilości, pieniądze.</p> <p>12. Zdrowie i higiena: samopoczucie, wizyta u lekarza, higiena osobista, części ciała, podstawowe procesy życiowe, numery alarmowe.</p> <p>13. Środowisko naturalne: pory roku, pogoda, klimat, przyroda w najbliższej okolicy, wybrane nazwy roślin i zwierząt, nazwy podstawowych procesów w przyrodzie.</p> <p>14. Kultura i nauka: dziedziny wiedzy, nazwy podstawowych instytucji kultury (biblioteka, muzeum, kino, teatr).</p> <p>15. Zwyczaje i tradycje: zasady grzecznościowe; powitanie, pożegnanie, święta w Polsce i w kraju pochodzenia, zasady grzecznościowe: przeproszanie, proszenie, dziękowanie.</p>	<p>11. Zakupy i usługi: sklepy, sklepik szkolny, zakłady usługowe, artykuły spożywcze i przemysłowe, miary i wagi, ilości.</p> <p>12. Zdrowie i higiena: samopoczucie, higiena osobista, procesy życiowe, nagłe wypadki, wezwanie pomocy.</p> <p>13. Środowisko naturalne: klimat, postawy ekologiczne, nazwy roślin i zwierząt, typowe organizmy w różnych środowiskach, nazwy procesów w przyrodzie, ukształtowanie terenu w najbliższej okolicy, w miejscu zamieszkania a także w miejscu pochodzenia.</p> <p>14. Kultura i nauka: literatura dla dzieci i młodzieży, filmy i seriale, kultura popularna, odkrycia naukowe i wynalazki.</p> <p>15. Zwyczaje i tradycje: święta religijne i państwowe w Polsce i w kraju pochodzenia, zasady grzecznościowe: przeproszanie, proszenie, dziękowanie, wyrażanie emocji, dystans do rozmówcy, etykieta internetowa, różnice kulturowe.</p>	<p>11. Zakupy i usługi: sklepy, zakłady usługowe, artykuły spożywcze i przemysłowe, miary i wagi, ilości.</p> <p>12. Zdrowie i higiena: samopoczucie, higiena osobista, profilaktyka, zdrowe odżywianie, postawy prozdrowotne, procesy życiowe, nagłe wypadki, wezwanie pomocy.</p> <p>13. Środowisko naturalne: klimat, postawy ekologiczne, problemy ekologiczne, nazwy roślin i zwierząt, typowe organizmy w różnych środowiskach, nazwy procesów w przyrodzie, krajobraz i dziedzictwo kulturowe.</p> <p>14. Kultura i nauka: literatura dla dzieci i młodzieży, filmy i seriale, kultura popularna, odkrycia naukowe i wynalazki.</p> <p>15. Zwyczaje i tradycje: święta religijne i państwowe w Polsce i w kraju pochodzenia, zasady grzecznościowe: przeproszanie, proszenie, wyrażanie emocji, dystans do rozmówcy, etykieta internetowa, różnice kulturowe.</p> <p>15. Kontekst kulturowy w języku: frazeologizmy, humor słowny i sytuacyjny, wyrażenia idiomatyczne.</p>
---	--	---	--

6. Struktury gramatyczno-syntaktyczne niezbędne w komunikacji codziennej i szkolnej na poziomie podstawowym (A1 i A2) i poziomie samodzielności (B1 i B2).

Tabela 4. *Struktury gramatyczno-syntaktyczne*

Poziom podstawowy		Poziom samodzielności	
A1	A2	B1	B2
<p>1) fleksja imienna:</p> <p>a) odmiana rzeczowników przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej,</p> <p>b) mechanizm odmiany rzeczowników, alternacje samogłoskowe i spółgłoskowe zachodzące w temacie (np. pies, psa, dzień, dnia, chłopiec, chłopca, wybór, wyboru, wzór, wzoru, miasto, w mieście, Kraków, w Krakowie, obiad, po obiedzie, pieniądze, pieniądze),</p> <p>c) odmiana zaimków przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmiana zaimków osobowych: ja, ty, on, ona, ono; my, wy, oni, one, - odmiana zaimków wskazujących, w tym: ten, ta, to, ci, te, - odmiana zaimków dzierżawczych: mój, moja, moje, twój, twoja, twoje, nasz, nasza, nasze, wasz, wasza, wasze, pana, pani, państwa, - odmiana zaimków pytających, w tym: kto, co; jaki, jaka, jakie; który, która, które; czyj, czyja, czyje, 		<p>1) fleksja imienna:</p> <p>a) odmiana rzeczowników, przymiotników, zaimków i liczebników przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej według wzorów deklinacji męskiej, żeńskiej, nijakiej i mieszanej,</p> <p>b) znajomość funkcji syntaktycznych przypadków centralnych (mianownika, dopełniacza, biernika i miejscownika) oraz peryferycznych (narzędnika, celownika, wołacza),</p> <p>c) odmiana rzeczowników o rozszerzonym temacie typu imię (imi-eni-a, imi-on-a), kamień (kamie-ni-e) i zwierzę (zwierz-ęci-a, zwierz-ęt-a),</p> <p>d) odmiana polskich nazw własnych typu Kościuszko, Nowak (nazwiska) i Białystok, Zakopane (nazwy miejscowości),</p> <p>e) odmiana rzeczowników nieregularnych typu książkę, chrzest; także tych, których formy zależą od znaczenia, w tym: ucho - uszy jako część ciała, ale ucha jako części naczyń i toreb,</p> <p>f) umiejętność stosowania niektórych form deklinacyjnych w zależności od typu tekstu i stylu wypowiedzi, w tym form mianownika używanych zamiast wołacza w języku mówionym:</p>	

<ul style="list-style-type: none"> - odmiana zaimków nieokreślonych: ktoś, coś, jakiś, któryś, czyjś; każdy, - odmiana zaimków przeczących: nikt, nic, żaden, <p>d) odmiana przymiotników przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmiana przymiotników zakończonych w rodzaju męskim na -y, w tym: dobry, mały, duży lub -i, w tym: tani, polski, lekki, długi, - odmiana przymiotników zakończonych w rodzaju żeńskim na -a, w tym: dobra, mała, duża, tania, polska, lekka, długa, - odmiana przymiotników zakończonych w rodzaju nijakim na -e, w tym: dobre, małe, duże, tanie, polskie, lekkie, długie, - formy mianownika liczby mnogiej rodzaju męskoosobowego, w tym: dobrzy, mali, duzi, polscy, inni, <p>e) odmiana liczebników przez przypadki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmiana liczebników głównych, w tym: jeden, jedna, jedno, dwa, dwaj, dwóch, dwie, trzy, dziesięć, dwadzieścia pięć, sto, tysiąc; - odmiana przymiotnikowa liczebników porządkowych, w tym: pierwszy, pierwsza, pierwsze, pierwsi, drugi, druga, drugie, drudzy, dziesiąty, dziesiąta, dziesiąte, <p>f) przypadki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mianownik liczby pojedynczej i mnogiej: <ul style="list-style-type: none"> - mianownik w funkcji podmiotu w zdaniach typu: Uczeń czyta opowiadanie.; - mianownik jako forma orzecznika w orzeczeniu imiennym w zdaniach typu: Ta książka jest ciekawa. Mieszko I to król.; • dopełniacz liczby pojedynczej i mnogiej: <ul style="list-style-type: none"> - dopełniacz jako forma dopełnienia bliższego po czasownikach zaprzeczonych w zdaniach typu: Nie znam tego chłopca.; - dopełniacz wyrażający przynależność w zdaniach typu: To jest książka Kasi; - dopełniacz po określeniu miary i ilości w zdaniach typu: Kup kostkę masła, dziesięć plasterków sera.; 	<p>Ania! Marek! Tata! i form wołacza używanych obowiązkowo w języku pisanym i w kontaktach oficjalnych: Droga Agnieszko! Kochany Tato! Panie Dyrektorze! Szanowny Panie Dyrektorze!</p> <p>2) odmiana czasowników:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) koniugacja czasowników regularnych i nieregularnych b) odmiana czasowników w trybie oznajmującym (czasy: teraźniejszy, przeszły i przyszły czasowników dokonanych i niedokonanych), przypuszczającym i rozkazującym, c) odmiana czasowników w stronie czynnej, zwrotnej i biernej (tworzenie form strony biernej, ich nacechowanie stylistyczne i zakres użycia w zdaniach typu: Król Zygmunt III Waza przeniósł stolicę Polski z Krakowa do Warszawy w 1596 roku; Stolica Polski została przeniesiona z Krakowa do Warszawy w 1569 roku przez króla Zygmunta III Wazę. d) tworzenie i użycie nieosobowych form czasownika: imiesłówów przymiotnikowych (czynnych na -ący i biernych na -ony, -ny, -ty) oraz imiesłówów przysłówkowych (współczesnych na -ąc i uprzednich na -wszy, -wszy), <p>3) składnia</p> <ol style="list-style-type: none"> a) umiejętność przekształcania zdań pojedynczych w jedno zdanie złożone typu: <i>Lech zachwycił się miejscem. Postanowił wybudować tam gród – Lech postanowił wybudować tam gród, ponieważ zachwycił się miejscem.</i> b) umiejętność przekształcania zdań złożonych w zdania pojedyncze typu: <i>Nauczyciel przekonywał nas, żebyśmy uważnie obserwowali to zwierzę – Nauczyciel przekonywał nas do uważnej obserwacji.</i> c) umiejętność używania imiesłówów przysłówkowych w zdaniach, d) umiejętność budowania okresów warunkowych – rzeczywistych (np.: <i>Jeżeli kąt ma mniej niż 90°, to jest to kąt ostry;</i> <i>Jeśli w tym roku znowu była susza, niektóre gatunki zwierząt byłyby zagrożone.</i>) i nierzeczywistych (np.: <i>Gdybym więcej pracował,</i>
--	---

<ul style="list-style-type: none"> - dopełniacz po liczebnikach głównych (od 5 wzwyż i nieokreślonych) w zdaniach typu: W bibliotece jest dużo książek. Mam trzy bilety; - dopełniacz w wyrażeniach przyimkowych po przyimkach: <i>u, z, ze, dla, do, od, ode, obok, bez</i> w zdaniach typu: <i>Maciek jedzie z Krakowa do Warszawy; Agnieszka idzie do mnie; To jest zadanie dla Ani;</i> - dopełniacz w datach określających dzień, miesiąc i rok w zdaniach typu: <i>Ewa urodziła się 9 (dziewiątego) czerwca 2009) (dwa tysiące dziewiątego) roku;</i> - dopełniacz w zdaniach bezosobowych po formach: <i>nie ma, nie było, nie będzie, brak</i> w zdaniach typu: <i>Antek nie ma śniadania; Jutro nie będzie lekcji; Brak zadania;</i> • biernik liczby pojedynczej i mnogiej: <ul style="list-style-type: none"> - biernik jako dopełnienie bliższe po czasownikach przechodnich w zdaniach typu: <i>Piszę list.;</i> - biernik w wyrażeniach przyimkowych po przyimkach: <i>na, o, po, przez, przeze, w, we, za</i> w zdaniach typu: <i>Wychodzimy na przerwę; Idziemy przez park; Zebranie z rodzicami będzie we wtorek; Lekcja polskiego będzie za tydzień;</i> • miejscownik liczby pojedynczej i mnogiej: <ul style="list-style-type: none"> - miejscownik w wyrażeniach przyimkowych określających miejsce i czas czynności po przyimkach: <i>na, o, po, przy, w, we</i> w zdaniach typu: <i>Pojedziemy na wycieczkę za miesiąc; Spotykamy się w szkole o godzinie piątej;</i> - miejscownik w wyrażeniach przyimkowych określających przedmiot, o którym się mówi, myśli, w zdaniach typu: <i>Opowiadamy legendę o Krakowie; Rozmawiamy o zwierzętach leśnych;</i> - miejscownik w wyrażeniach przyimkowych precyzujących rok lub miesiąc w zdaniach typu: <i>Pojadę w maju; Przyjechałem w zeszłym roku;</i> • narzędnik liczby pojedynczej i mnogiej: 	<p><i>miałbym lepsze oceny z matematyki, ale ponieważ nie pracowałem, mam słabe oceny i muszę napisać jeszcze jeden sprawdzian.</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> e) zamienne użycie konstrukcji składniowych z i bez imiesłowowym równoważnikiem zdania np. <i>Ten magnes, leżący na stole, właśnie się poruszył.</i> f) umiejętność budowania zdań złożonych ze zdaniem podrzędnymi rozpoczynanymi zaimkami względnymi typu <i>który</i> i spójnikami jak w przykładzie: <i>Zadanie, które zadała nauczycielka, jest bardzo trudne; Uważam to doświadczenie za bardzo interesujące, ponieważ pokazuje cały proces;</i> g) umiejętność budowania zdań wielokrotnie złożonych np. <i>Do pomiarów, na przykład odległości lub grubości pni drzew, przyda się taśma miernicza;</i> h) umiejętność budowania zdań bezpodmiotowych typu <i>Mówi się, że obserwacje są podstawowym sposobem poznania przyrody;</i> i) umiejętność używania mowy niezależnej i zależnej h) umiejętność przekształcania mowy niezależnej w zależną. <ul style="list-style-type: none"> g) zdania złożone współrzędnie i podrzędnie połączone spójnikami: <i>jak, aby, ponieważ, bo, chociaż, choć, dlatego że, kiedy, gdy, gdyby, to, jeśli, jeżeli, to, że, żeby.</i>
--	---

<ul style="list-style-type: none"> - narzędnik jako forma orzecznika wyrażonego rzeczownikiem po czasownikach: <i>być, zostać</i> w zdaniach typu: <i>Ania jest uczennicą; Ania jest dobrą uczennicą;</i> - narzędnik wyrażający narzędzie czynności w zdaniach typu: <i>Przyjeżdżam do szkoły autobusem; Pisz ołówkiem!</i> - narzędnik w wyrażeniach przyimkowych po przyimkach: <i>z, ze, za, nad, pod, przed, między</i> w zdaniach typu: <i>Warszawa leży nad Wisłą; Jadę do babci;</i> • celownik liczby pojedynczej i mnogiej: <ul style="list-style-type: none"> - celownik zaimków osobowych w zdaniach typu: <i>To zadanie mi się podoba; Czy jest ci smutno?</i> - celownik rzeczowników żywotnych jako dopełnienie dalsze w zdaniach typu: <i>Oddałem Małgosi linijkę;</i> <p>2) odmiana czasowników:</p> <p>a) czasowniki niedokonane i dokonane;</p> <p>b) strona czynna i zwrotna (formy osobowe):</p> <ul style="list-style-type: none"> - tryb oznajmujący; - czas teraźniejszy czasowników niedokonanych, - czas przeszły czasowników dokonanych i niedokonanych, - czas przyszły czasowników niedokonanych i dokonanych, - tryb przypuszczający, - tryb rozkazujący; <p>c) nieosobowe formy czasownikowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - formy typu: <i>można, trzeba, wolno, warto, należy, powinno się,</i> - formy typu: <i>mówi się,</i> - formy typu: <i>nie ma, nie było, nie będzie,</i> <p>d) połączenie czasowników modalnych, w tym: <i>chcę, mogę, muszę</i> z bezokolicznikiem,</p> <p>e) czasowniki ruchu (opozycja znaczeniowa <i>iść, jechać</i>),</p> <p>f) konstrukcja: <i>mieć + bezokolicznik;</i></p> <p>3) derywacja:</p>	
---	--

<p>a) tworzenie i funkcje syntaktyczne przysłówków odprzymiotnikowych,</p> <p>b) stopniowanie przymiotników i użycie syntaktyczne stopni: – stopień równy i wyższy w zdaniach typu: <i>Ten odcinek jest ta długi jak tamten; Ania jest szybsza od Marka; Ania jest sprytniejsza niż Konrad; Ten tekst jest bardziej interesujący od tamtego;</i> – stopień najwyższy w zdaniach typu: <i>Kraków jest najładniejszy ze wszystkich miast; To opowiadanie jest najdłuższe ze wszystkich;</i></p> <p>c) stopniowanie przysłówków i użycie syntaktyczne stopni: – stopień równy i wyższy w zdaniach typu: <i>Czy lew biega tak szybko jak żyrafa? Pies słyszy lepiej od człowieka; Magda ćwiczy dłużej niż Robert; Tomek pisze bardziej interesująco od Janka;</i> – stopień najwyższy w zdaniach typu: <i>Gepard biega najszybciej ze wszystkich zwierząt;</i></p> <p>d) nazwy mieszkańców krajów oraz przymiotniki tworzone od nazw krajów;</p> <p>4) leksykologia: a) podział wyrazów na części mowy, b) różnicowanie formalne przymiotników i przysłówków, c) system zaimków dzierżawczych: <i>mój, twój, jego, jej, nasz, wasz, ich; swój;</i></p> <p>5) składnia: a) zdania pojedyncze rozwinięte: – zdania oznajmujące typu: <i>Maciek jest Polakiem. Marysia ma słownik;</i> b) zdania pytające: – pytania o rozstrzygnięcie rozpoczynane partykułą czy w zdaniach typu: <i>Czy on jest Wietnamczykiem?</i> – możliwość opuszczania partykuły czy w zdaniach typu: <i>Masz zadanie domowe?</i> pod warunkiem zachowania intonacji</p>	
--	--

- pytania o informację typu: *Skąd on jest? Gdzie mieszkasz?* –
 pytania niezależne i zależne typu: *Czy to zadanie ma
 rozwiązanie? Jak myślisz, czy ten problem możemy rozwiązać?*
- c) wyrażanie części zdania pojedynczego:
  - podmiot wyrażony rzeczownikiem w połączeniu z liczebnikiem
 odmieniającym się jak liczebnik dwa i liczebnik pięć,
- d) wyrażanie orzeczenia: – orzeczenie proste w zdaniu typu: *Łukasz
 robi doświadczenia.* i złożone w zdaniu typu: *Odcinek jest częścią
 prostej;*
  - orzeczenie imienne z orzecznikiem:
  - w mianowniku (w zdaniu typu: *Żmija jest jadowita.*);
  - w narzędniku (w zdaniu typu: *Graniastopup jest bryłą.*);
- e) wyrażanie dopełnienia:
  - dopełnienie bliższe wyrażane biernikiem w zdaniach typu:
Magda mierzy kąty;
  - dopełnienie bliższe wyrażane dopełniaczem po czasownikach
 zaprzeczonych w zdaniach typu: *Nie znam odpowiedzi;*
  - dopełnienie dalsze w zdaniach typu: *Maciek opisuje historię
 bohatera;*
- f) przydawka jako określenie rzeczownika:
  - przydawka wyrażona przymiotnikiem w związku zgody, w
 zdaniach typu: *Ta żaba ma zieloną skórę;*
  - przydawka wyrażona rzeczownikiem w dopełniaczu, w zdaniach
 typu: *Ania wyjaśnia proces fotosyntezy;*
  - szyk przydawki przymiotnej np. *Narysuj prostą linię; Narysuj linię
 prostą;*
- g) okolicznik jako określenie czasownika:
  - okolicznik wyrażony przysłówkiem (związek przynależności) w
 zdaniach typu: *Kopernik mówił dobrze po niemiecku;*
  - okolicznik wyrażony wyrażeniem przyimkowym, w zdaniach
 typu: *II wojna światowa zaczęła się w Polsce we wrześniu 1939
 roku;*

<p>h) podwójna i potrójna negacja w zdaniu pojedynczym w zdaniach typu: <i>Nic nie rozumiem! Niczego nie umiem rozwiązać; Nigdy niczego się nie nauczę!</i></p> <p>– szyk negacji i negacji podwójnej w zdaniach typu: <i>Ona nie pisze! Ona nic nie pisze!</i></p> <p>j) zdania złożone współrzędne łączne (<i>i</i>), przeciwstawne (<i>a, ale</i>) i wynikowe (<i>więc</i>).</p> <p>k) zdania złożone podrzędnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przydawkowe (<i>który</i>), – okolicznikowe przyczyny (<i>bo</i>), – okolicznikowe czasu (<i>kiedy</i>) <p>połączone spójnikiem: <i>jak, aby, ponieważ, bo, chociaż, choć, dlatego że, kiedy, gdy, gdyby, to, jeśli, jeżeli, to, że, żeby,</i></p> <p>– zdania typu warunkowego ze spójnikami <i>jak – to</i> lub inne formy uproszczonego zdania warunkowego bez spójnika, <i>Co by było gdyby... ;</i></p>	
---	--

7. Rozkład godzin

Na liczbę godzin potrzebną do osiągnięcia kolejnych progów w skali umiejętności *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* wpływa wiele czynników. Między innymi są to: pierwszy język ucznia/uczennicy, motywacja, kontekst społeczno-ekonomiczny, kondycja psychiczna związana z procesem migracji, jakość wsparcia udzielonego i wiele innych. Ramowy program nauki języka polskiego dla uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji uwzględnia wszystkie wyżej wymienione czynniki, a także różnice kulturowe pomiędzy różnymi grupami uczniów i bierze pod uwagę fakt, że inaczej przebiega nauka języka, jeśli pochodzi on z tej samej grupy językowej a inaczej, jeśli system językowy uczącego się/uczącej się jest bardzo odmienny. Odrębnym problemem jest także odmienny alfabet języka pierwszego ucznia/uczennicy, ponieważ wtedy czas nauki tego języka się wydłuża.

Łączna, przybliżona liczba godzin została przedstawiona w poniższej tabeli. Została ona opracowana na podstawie badań na temat akwizycji języka obcego i drugiego prowadzonych przez Banigno, Dejong, Van Moere (2017), Knighta (2018) z *Cambridge University*, raportów *Foreign Affair Languages*, a także z analizy publikacji glottodydaktycznych oraz informacji dołączanych do podręczników językowych. Zakładamy, że uczniowie/uczennice z doświadczeniem migracji uczą się języka polskiego na każdej lekcji, przy czym intensywność procesu zależy od organizacji nauczania. Jeśli uczeń/uczennica trafi do oddziału przygotowawczego, można oczekiwać, że oprócz systematycznego uczenia się języka polskiego na lekcjach języka polskiego jako obcego, który jest zaplanowany w siatce godzin w wymiarze 3 godzin tygodniowo (około 150 godzin w ciągu 12 miesięcy), także na każdej lekcji będzie regularnie odbywała się intensywna nauka języka polskiego połączona ze zdobywaniem nowej wiedzy. Jeśli jednak uczeń/uczennica z doświadczeniem migracji trafi do klasy ogólnej, to w takiej sytuacji wsparcie językowe i przedmiotowe w pierwszym roku obejmie 2 godziny języka i 3 godziny zajęć wyrównawczych, co daje w ciągu 12 miesięcy nauki około 240 godzin. W kolejnych latach wsparcie językowe będzie możliwe w wymiarze 2 godzin w tygodniu, czyli około 60 godzin zajęć języka polskiego jako obcego rocznie. Na pozostałych lekcjach nauka języka i uczenie przedmiotowe będzie silnie związane z poziomem języka ucznia/uczennicy, a także od gotowością nauczyciela do udzielenia wsparcia tym uczniom/uczennicom o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

W Polsce brakuje długoterminowych badań oceniających poziom umiejętności językowych i kulturowych uczniów/uczennic z doświadczeniem migracji na kolejnych poziomach nauki. Korzystając z doświadczeń i badań amerykańskich (Cummins 2008) możemy powiedzieć, że uczniowie z doświadczeniem migracji potrzebują około 2-3 lat na osiągnięcie sprawności komunikacyjnej w podstawowym system komunikacji interpersonalnej a pięć do siedmiu lat, żeby opanować zaawansowany poznawczo język dyskursu edukacyjnego i móc korzystać w pełni z edukacji, jak rodzimy użytkownik języka.

Tabela 5. Liczba godzin potrzebnych do osiągnięcia kolejnych poziomów umiejętności

	Liczba godzin (kumulacyjny system liczenia)
Poziom Pre- A1	98-480
Poziom A1	190-770

Poziom A2	380-1386
Poziom B1	760-2495
Poziom B2	1520-4491

Tabela 6. Liczba godzin potrzebnych do osiągnięcia kolejnych poziomów umiejętności - uczniowie szkoły podstawowej klasy I-III i IV-VI

	Liczba godzin (kumulacyjny system liczenia)
Poziom Pre- A1	160-200
Poziom A1	340-440
Poziom A2	540-680
Poziom B1	7780-980

Tabela 7. Liczba godzin potrzebnych do osiągnięcia kolejnych poziomów umiejętności - uczniowie szkoły podstawowej klasy VII-VIII

	Liczba godzin dla uczących się mówiącym językiem odległym od języka polskiego (kumulacyjny system liczenia)	Liczba godzin dla uczących się mówiącym językiem blisko spokrewnionym z językiem polskim (kumulacyjny system)
Poziom A1	150-200	100
Poziom A2	330-430	340
Poziom B1	530-680	240
Poziom B2	750-950	400

Bibliografia

- Conseil de l'Europe, 2018, Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment Companion volume with new descriptors <https://rm.coe.int/cecr-volume-complementaire-avec-de-nouveaux-descripteurs/16807875d5> [dostęp 10.10.2019].
- Candelier et al, 2017. FREPA System opisu pluralistycznych podejść do języków i kultur Kompetencje i zasoby [dostęp 10.10.2019].
- Leeds-Hurwitz, W., 2013. Compétences interculturelles: cadre conceptuel et opérationnel, UNESCO, Paris, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768_fre [dostęp 10.10.2019].
- Cummins J., 2008,
Banigno, Dejong, Van Moere (2017),
Knighta (2018) z *Cambridge University*,
raportów *Foreign Affair Languages*
Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego, CODN, 2015,
Common European Framework of Reference for Languages : learning, teaching, assessment Companion volume with new descriptors (COE, 2018),
The language dimension for all subjects. A handbook for curriculum development and teacher training (Beacco, et al.,2016),
Language skills for successful subject learning. CEFR-linked descriptors for mathematics and history/civics (Moe et al., 2016)